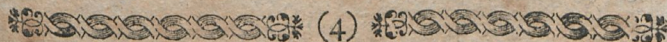

10
DISPV TATIO THEOLOGICA
DE
RECTO ET GENVINO VSV
ARGVMENTORVM FIDEM HV-
MANAM FACIENTIVM IN PRO-
BANDA DIVINA ORIGINE
S. LITTERARVM.

QVAM
PRAESIDE
VIRO SVMME REVERENDO, EXCELLENTISSIMO,
DOCTISSIMO
IOANNE GEORGIO KNAPP
THEOL. DOCT. EIVSDEMQUE PROF. ORDIN.
PATRONO SVO AC PRAECEPTORE
PIE COLENDO,
IN REGIA FRIDERICIANA
D. I. OCTOB. MDCCLVII.
ERV DITORVM EXAMINI SVBII CIET
AVCTOR
CAROLVS SAMVEL BAER
KERBELITZA-MAGDEBVRGICVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
LITTERIS HENDELIANIS.

Q. D. B. V.

PROOEMIUM.

ogitantibus nobis de argumento ex mandato cle-
 mentissimi Regis nostri disputando, visum est,
 quaedam ex articulo de scriptura sacra deligere
 & pro virium modo tractare. Res omnino ma-
 ximi momenti est, certam & persuasam habere
 originem divinam eorum librorum, quibus to-
 ta religio nostra superstructa & innixa est. Sa-
 lus & vera felicitas hominum sola in eo consistit, ut Deum
 summum bonum rite agnoscant, eo fruantur, eumque in
 spiritu & veritate adorent, & colant, quod vero nullo alio
 modo iuste & legitime fieri potest quam eo, quem Deus
 ipse praescripsit: ficta enim ad humanum arbitrium religio
 Deo probari non potest. Optime itaque meriti sunt de aliis,
 qui studiose ac diligenter originem divinam SS. litterarum
 & probare & vindicare ab obiectionibus sibi sumserunt *).
 Quod negotium vero duplici ratione suscipi potest, ita ut
 vel argumenta fidem humanam facientia in probando ortu
 divino SS. litterarum pertractentur, vel ostendatur, quomo-
 do per spiritum Dei eiusque operationes gratiosas homines
 ortum

A

*) Quorum pertinent AEGIDIJ HVNNII tract. de divina scripturae
 sacrae maiestate & auctoritate. PETRI DANIEL. HVETII demon-
 stratio evangelica. JOH. FECHTII Diss. de medijs cognoscendi exi-
 stentiam & divinitatem scripturae sacrae. JO. MUSAEVUS in intro-
 duct. in Theologiam: ut recentiores admodum multos taceamus.

ortum divinum scripturae sacrae certum habere possint. Quod si prius agitur, aliqua saltem certitudo, vel si mavis summa probabilitas ad certitudinem suo modo prope accedens, a priori enascitur; sin vero posterius, fluit inde cognitio & certitudo ortus divini SS. litterarum a posteriori. Nos autem nobis sumus, argumenta quaedam fidem humanam facientia in probanda origine divina SS. litterarum declarare, eorumque usum genuinum brevissime ostendere; hinc scriptio nostra versatur circa probationem originis divinae SS. litterarum a priori. Multorum hominum a Deo alienorum maximus labor eo tendit, ut divinam originem litterarum sacrarum vel plane negent, vel saltem dubiam reddant, quae si iacet, etiam tota religio sacris litteris superstructa, corruat necesse est. Eiusmodi hominibus haec nostra scriptio, qualiscunque sit, obviam ituri, & monstrantem divinum scripturae sacrae subvertendam vtuntur, roboris nihil habere, sed ex parte potius ad illam stabilendam aliquid conferre. Cum etiam sint & fuerint, qui argumenta fidem humanam facientia in probando divino ortu SS. litterarum plusquam decet negligant, & certitudinem de ortu divino harum litterarum experientia seu a posteriori obtinendam, tantum admittant, hanc unicum probationem semper & ubivis sufficere statuentes, huius etiam erroris rationem habebimus. Quae cum ita sint, scriptum nostrum dividitur pro rei natura in partes duas. In priori enarramus argumenta quaedam fidem humanam facientia in probanda origine divina SS. litterarum, & in posteriori ostendimus verum & genuinum horum argumentorum usum. Faxit Deus Optimus Maximus, ut etiam hic conatus noster cedat in eius honorem atque gloriam, & in lectorum benevolentium utilitatem.

P A R S

P A R S I.
DE
ARGVMENTIS FIDEM HVMANAM FACIENTI-
BVS IN PROBANDA DIVINA ORIGINE
SS. LITTERARVM.

§. I.

um bonae methodi sit, stabilire definitiones, quibus positis fundamenti loco cum ambiguitas omnis tollatur, tum res ipsa melius expediatur, non abs re fore immo potius necessarium esse putamus, ut ante omnia enodemus quid intelligi velimus per fidem humanam, per argumenta fidem hanc facientia in probanda divina origine SS. litterarum, & per originem divinam scripturae sacrae. Fides striete sumpta, est assensus propositioni cuidam ob testimonium alicuius datum, hinc requiruntur ad hanc fidem in aliis excitandam tantum testimonia. Saepissime vero haec vox significatu latiori adhibetur, ad assensum propter argumenta certa datum cuidam rei nondum extra omnis dubitationis aleam positae denotandum. Fides humana est cognitio ac convictio, quae aut testimonio mere humano aut alia quadam ratione probabili, aut utroque simul nititur, soliusque etiam naturae viribus comparatur, adeoque non semper simpliciter certa, sed interdum modo verisimilis est. Qua in re varios gradus locum habere posse facile apparet. Argumenta sunt rationes ex quibus cognoscitur cur aliquid sit vel accipiendum vel reiiciendum, hinc sunt argumenta fidem humanam facientia rationes, quarum usu legitimo cognosci potest sacras litteras suam originem a Deo ipso ducere. Origo vero SS. litterarum divina in eo ponitur, quod

4 *De recto & genuino non argumentorum fidem humanam*

Deus non modo res ipsas, sed verba etiam litteris consignanda viris spiritu suo actis suggesserit: non sufficit, ut Dei permissio-
ne & virium naturalium donatione liber quidam sit exaratus, hoc enim respectu omnes libri mere humani appellandi essent divini, sed necesse est, ut scriptor libri divini a Deo ipso sit excitatus & vir vere Θεοπνευστος.

Vocabulum fides varie solet accipi vel de fide salvifica, vel de fide morali, vel de complexu veritatum divinarum, sed de his nobis non est sermo: nos potius in praesenti hanc vocem tam late sumimus, ut in sphaera iam monitum est. Epitheton humana fides denotat, quod per fidem humanam intelligatur cognitio probabilis, quae ex argumentis a ratione deductis solumque usu rationis legitimo rite tractatis, nec non ex testimonio humano oritur.

§. II.

His praemunitis pergimus ad argumenta ipsa, quorum usu legitimo ortus divinus SS. litterarum nobis persuaderi potest; quaeque dividi solent commode in interna & externa. Interna sunt, quae ex ipsa indole atque natura totius scripturae sacrae desumuntur, ac proinde cum a forma illius externa, tum a materia & ipso argumento eiusdem, seu a rerum ipsiusque doctrinae sacrae affectionibus. Externa argumenta vero sunt, quae extra scripturam a rebus externis cum scriptura tamen coniunctis petuntur. In praesenti initium facimus ab argumentis internis & quidem a forma scripturae sacrae externa desumptis. Placet vero ex causis idoneis ipsa vocabula, sententias, & libros ex illis constantes, totumque orationis genus, formam scripturae externam; res vero ipsas oratione expressas ac signatas, materiam illius appellare; licet nos non fugiat, alios his vocabulis artis paullo aliter uti.

§. III.

In argumentis internis, a forma externa SS. litterarum petitis, primo numeranda videtur stilii simplicitas in scriptura sa-
era

cra obvii. Quae potissimum in eo consistit, ut verba & sententiae ad repraesentationes commotionesque animi debitas excitandas aptissimae ac facillimae, rebusque praeterea ac personis convenientissimae sint adhibitae; ut quilibet homo ceteris paribus sive sit emunctae sive obesae naris, veritates maxime ad salutem ipsi scitu necessarias facile cognoscere possit. Per hanc simplicitatem ergo abest a stilo sacro studium in verborum phrasiumque elegantis inveniendis & excogitandis adfectatum nimisque exquisitum, ex vana sibi aliisque placendi laudemque inanem consequendi cupiditate ortum. Pertinet ergo etiam eo, ut tautologiae & voces inanes in scriptis humanis saepissime vel de industria adhibitae, nec non subtilitates artificiales & nullius, ad summam rei quam scriptura agit, momenti, omnino absint. E contrario autem voces rebus describendis optime respondent & hominum modo repraesentandi, nec non usui loquendi maximopere conveniunt. Hinc Deus sapientissimus ad explicandas hominibus ideas universales & abstractas, effictionibus sensualibus, exemplis atque allegoriis usus est. Eiusmodi igitur coniunctionem sermonis vocumque usitatarum & foecundarum in SS. litteris offendimus, ut animi hominum haec scripta legentium moveri, & ad finem exarationis horum librorum obtinendum felicissime perducere possint.

Not. I. Cum loquimur de stili simplicitate scripturae sacrae, cavendum est, ne hoc intelligatur de omnibus ac singulis sermonibus & locutionibus passim obviiis. Referuntur enim & enarrantur saepissime sermones hominum vanorum & superbientium, quos referre Deo sapientissimo bene visum est, at nobis est sermo de stilo sermonum, vel ipsius Dei vel virorum per instinctum spiritus sancti loquentium.

Not. II. Cavendum est, ne usus vocum abiectarum ac nimis vulgariarum habeatur pro simplicitate stili. Eiusmodi simplicitatem falso ita dictam, ex sacris litteris exulare videmus.

§. IV.

Alterum argumentum internum a forma externa scripturae sacrae desumptum, sistit maiestatem & gravitatem stili librorum divinorum, quae in eo ponitur, ut res gravissimi momenti, maxime illae, quae summum Numen eiusque relationem erga homines ipsi subiectos spectant, vocibus gravibus, nervosis & attentionem hominum eorumque admirationem excitantibus sint expressae. Ex quo fluit prono alveo, ut in verbis & sententiis talia, quae Deo altissimo dedecori esse, aut attributorum ipsius celebrationem imminuere gloriaeque eius obstare possent, in litteris divinis non reperiuntur. Quod si vero res vel per se obscuroe vel propter verecundiam cum honoris praefatione tangendae, in libris divinis ob nexum cum aliis memoria dignis enarrandae sunt, maximo cum pudore & maxima cum cautione, atque vocibus maxime decentibus consignatae sunt, ut autorem divinorum librorum sanctissimum prodant. Quae autem faciunt ad excitandum, ut honorem Deo summo debitum rite praestemus, ita aliis rebus sunt intermixta, ut tamen maiestas sanctissima, qua Deus super omnia eminet, & dominium absolutum in omnes res creatas plane non imminuatur, quamvis oratio mirum in modum ad ingenium hominum eorumque captum benigne simul sit accommodata. Maiestas stili, qua Deus usus est, ex eo etiam apparet, quod interdum res gravissimas maximique ponderis brevissimis verbis exequendas, & illo iure, quo reges huius mundi utuntur, pro autoritate summa voluntatem suam manifestavit sine ulteriori rationum moventium enarratione. Huius rei testis est illa lex divina triplex Mosis data, de cuius partibus & praeceptis singulis nullam cum daret, reddidit hominibus rationem. Hanc maiestatem stili biblici & gravitatem deprehendit vel ille ipse ethnicus DIONYSIVS LONGINVS, rhetor celebris, qui in libro

neg

negi vides sequentia verba latine translata de Mose ponit; *Moses iudaeorum legislator fuit vir non vulgaris, quandoquidem Numini potentiam pro dignitate notam fecit declaravitque statim initio proemii legum suarum scribens; dixit Deus; fiat lux! & facta est. Fiat terra! & facta est. Huic testimonio hominis ethnici addimus verba ipsius apostoli Pauli qui 1 Cor. II, 4. neque oratio mea, inquit, neque praeconium meum scilicet versatum est in persuatoriis humanae sapientiae verbis, sed in demonstratione spiritali atque potente.*

Quilibet caveat sibi, ne maiestatem stili librorum divinorum solo usu loquendi apud nos recepto & nostrae linguae dictionibus metiatur. Non eadem enim est ratio linguarum sanctarum & nostrarum, ut potius respectu stili toto in multis coelo differant. Quae apud orientales aut hodie adhuc aut olim pulchre & graviter expressa sunt, illa nobis nostro sensu longe aliter saepe & minus nitida videntur. Ex quo apparet eum, qui sensus scripturae sacrae plenitudinem verborumque foecunditatem & vim, nec non stili maiestatem inspicere cupit, non solum verborum significationes per se, sed etiam linguarum sanctarum idiotismos, quos vocant, familiares sibi reddere ac proinde ex fontibus iudicare debere. Conferri de stilo Scripturae S. omnino meretur elegantissima ROE. BOYLEI *Commentatio de stilo scripturae S.*

§. V.

Argumenta interna & quidem a materia ipsa scripturae sacrae desumpta, spectant veram conditionem & affectiones rerum quae illa continentur, verbisque signatae sunt. Primum argumentum huius generis petitur a veritate rerum sacra scriptura comprehensarum, ut quae in SS. litteris tractantur & enarrantur, ita se habeant ut docentur, non inter se pugnent, nec aliis rebus & veritatibus aliunde petitis repugnent. Quae in sacris litteris occurrunt, commode dispesci possunt in facta, dogmata, & vaticinia, quorum veritas evincenda est. Quod ad facta in scriptura recensita attinet, sine magno labore horum veri-

veritas probata redditur. Quodsi internam rerum naturam consideramus apparet, res factas & enarratas in SS. litteris, vel facile fieri potuisse ac debuisse, vel saltem nihil absurdi aut quod plane impossibile fuerit in se continere. Historiarum sacrarum veritas eo etiam haud raro suffulcitur, quod historiae in SS. litteris enarratae conspirant, quod ad summa capita attinet, cum recensione scriptorum profanorum, qui historiam praesertim Iudaeorum tetigerunt. Id etiam mirum quod Iudaei ipsi Christo infensissimi quaedam de eius discipulis, miraculis, vita atque morte quamvis malo animo memoriae prodiderunt, & hoc modo veritati historiae N. Testam. vel inscii & inuiti consuluerunt.

Not. I. Affirmavimus quidem in SS. litteris nullam dari contradictionem; id vero intelligi volumus de contradictionibus veris, non autem de opinatis; siquidem contradictiones opinatae non sunt contradictiones veri nominis. Eiusmodi contradictiones quas barbare licet vocant *apparentes*, multiplicantur & minuantur, prouti id fert lectorum conditio ratione ingenii & voluntatis.

Not. II. In referendis historiis profanis scriptores sacri quidem breviores fuerunt, id tantum excerptes quod cum aliis rebus notatu dignioribus cohaeret, quod vero ex fine quem scriptores sacri sibi habuerunt propositum, est diiudicandum; unde saepius res notabiliores tantum protulerunt in medium; contra quae minoris erant influxus vel nihil plane ad ipsorum faciebant institutum sapienter praetermiserunt.

§. VI.

Ad veritatem contentorum in SS. litteris pertinet etiam dogmatum expositorum veritas, quae sunt vel credenda vel agenda. Scriptura sacra profert doctrinas, quae non solum veritatibus ex ratione cognoscendis non contradicunt, sed quae etiam partim ex rationis lumine cognoscuntur, partim veritatibus iam cognitis maiorem affundunt lucem, ita ut doctrinae scriptu-

scripturae sacrae & rationis optime conspirent. Si vero scriptura sacra ad finem propositum consequendum sufficere debuit, eiusmodi etiam doctrinas illa contineri oportuit, quae ex lumine naturae, & rationis usu aut investigari primo & aperiri, aut patefactae etiam comprehendi tamen nequeunt. De his autem observandum, quod hae doctrinae quidem sint supra rationem positae, sed tamen veris certis atque universalibus principiis sanae rationis non repugnent. Quod ad agenda attinet, quae scriptura exponit, illa quoque veritatibus sanae rationis non repugnant, ut potius principiis evidentissimis ex humanae naturae aliarumque rerum consideratione fluentibus confirmentur, ut rectissime Paulus pronuntiaverit, *legem Dei esse sanctam, iustam & bonam*, Rom. VII.

Ex eo nata est illa divisio articulorum fidei in mixtos & puros. Mixti quidem ex ratione etiam cognosci possunt, saltem quoad maximam partem, sed scripturae sacrae ope longe facilius, simplicius, & ad usum aptius discuntur. Articuli puri vero mysteria divina captu rationis humanae sibi relictas plane superiora explanant.

§. VII.

Vaticiniorum divinorum veritas paucis etiam tangenda ac vindicanda est. Vaticinia sunt praedictiones rerum futurarum, & quidem contingentium. Scriptura sacra referta est vaticiniis de futuris contingentibus, quae libera hominum Dei que voluntate post multa saecula eventura erant. Quae nostro aevo dividi possunt in impleta, & adhuc implenda. In impletis numeratur e. g. vaticinium de gentis iudaicae servitute sub aegyptiorum regum imperio, eiusque liberatione Gen. XV, 13. 14.; de altero excidio urbis hierosolymitanae Dan. IX, 16, & de rebus innumeris aliis, quas nemo mortalium sibi ipsi relictus, nec praenoscere, nec praedibere potuit. Ex implerione vero horum vaticiniorum impletio eorum, quae restant, iure quodam conficitur, suo tempore certissime quoque expectanda.

B

§. VIII.

§. VIII.

Secundum argumentum internum a materia scripturae sacrae petitur, sistit rerum in SS. litteris obviarum sanctitatem. Sententia nostra non est haec, ac si omnia, quae in SS. litteris exponuntur essent per se sancta, ut nil mali in se contineant; sed id volumus, facta, dogmata, vaticinia in illis exposita tendere ad celebrationem summi numinis, & ad vitam sanctam homineque dignam efficiendam esse aptissima. Haec duo itaque momenta constituunt sanctitatem rerum in SS. litteris obviarum, primo, ut illis homo ad veram cognitionem & Dei cultum sincerum ducatur, & secundo, ut ad vitam erga se, & proximum sobrie & iuste traducendam impellatur. Hinc omnino res eiusmodi statum animi hominum efficientes, atque hominem ad Numen illud sanctissimum rite colendum ducentes, iure vocandae sunt sanctae.

§. IX.

Tertium argumentum quod materia scripturae sacrae exhibet, SS. litterarum complectitur sufficientiam ad finem, cuius obtinendi gratia hominibus datae sunt, i. e. ad veram & aeternam salutem. Quae tradit scriptura sacra, ea sufficiunt & valent ad id, ut Dei perfectiones hominibus notissimae fiant, quarum viva cognitione ad honorem ipsi tribuendum impelluntur. Plura enim quam ratio nobis exhibet, Deus ipse de essentia sua, attributis infinitis, & voluntate erga nos, atque imprimis etiam viam rectam, atque certam salutem aeternam impetrandi, quam alioqui plane nesciremus, distincte nobis manifestavit; ita ut insufficientia veritatum scitu necessariorum prorsus non possit evinci, contra vero experientia, & sensu interno probetur, hanc viam salutis divinitus commendatam terentes, ad possessionem verae salutis & beatitudinis pervenire. Via salutis liquido commonstrata exponit, quomodo peccator cum Deo offenso possit in gratiam redire, quam doctrinam nullibi, quam in sacra scriptura explanatam deprehendimus.

§. X.

§. X.

Cum argumenta interna pro scripturae sacrae ortu divino huc usque brevissime tetigerimus, sequitur, ut secundum divisionem argumentorum fidem humanam facientium in probanda origine divina §pho II. exhibitam, de argumentis externis quoque pauca disseramus. Ab antiquitate SS. litterarum initium capimus. Quod argumentum non tam libros Novi Testamenti, quam praesertim libros Veteris Testamenti respicit, utpote qui non solum in numerum librorum antiquissimorum sunt referendi, sed ipsi sunt ex parte saltem antiquissimi, ut nullos habeamus libros hisce antiquiores: Triplex vero antiquitas ad libros sacros relata, venit in considerationem. Primo consideratur doctrinarum antiquitas, quas exponit scriptura sacra, de huius universi origine, de initiis temporum, de ecclesiae primordiis, de ortu peccati & id generis alia. Secundo perpendenda est antiquitas causarum ministerialium. Quo respectu potissimum Moses scriptor ille antiquissimus commemorandus videtur, qui rerum exterarum historicos, philosophiae & librarum artium doctores suorum librorum conscriptione longe anteverit, ita, ut pentateuchus prius iam exstiterit, quam ullus alius liber, qui adhuc extet. Terrio etiam loco non est neglegenda, saltem ex plurimorum sententia, antiquitas linguae. Notum est omnibus scripturam sacram Vet. Testament. lingua ebraica esse conscriptam, quae, ut vulgo putatur, antiquissima est, immo prima ac simplicissima.

Quae somniantur de libris Adami, Abrahami, fundamento omni probabili plane destituuntur, ut potius corruant necesse est, simulac rerum contentarum qualitas, linguae aliarumque circumstantiarum ratio penitus introspectitur. Firmissimo itaque talo innititur, quod saltem libri Mosis sint omnium antiquissimi.

§. XI.

Inter argumenta externa non minus numerari debet, conditio

12 *De recto & genuino usu argumentorum fidem humanam.*

ditio & qualitas eximia auctorum sacrae scripturae, qui quasi amanuenses Dei habendi sunt. His viris divinitus afflatis, illae duae bonorum scriptorum virtutes notissimae, rerum tradendarum scilicet scientia accurata, & amor veritatis sine affectuum partiumque studio sincerus, nulla probabili ratione denegari possunt. Res describendas potuerunt ita consignare, ut necesse erat, quoniam subsidia necessaria praesertim in historicis habuerunt, quinimmo plurimarum rerum ipsi fuerunt *avrotaoi*. Voluntatem & veritatis amorem eo potissimum testari sunt, quod verbum divinum sine ulla personarum respectus ratione habita, & praedicarunt, & scripserunt. Periculis enim imminentibus, & odio testimonium ingenuum certissime subsequenti minime deterrebantur, nec auro, nec aurae populari, nec vanae gloriae inhiabant; potius his omnibus propter Deum spreto, & civium suorum, & tua etiam viria ac fidei defectus ingenue fassi sunt, neque illa ullo modo silentio texerunt, aut dissimularunt. Id quod sane optimam de veritatis amore opinionem adfert.

§. XII.

Tertium argumentum externum sumitur a miraculorum conditione, quibus veritas rerum in scriptura confirmari debuit. Cum miracula sint opera merae divinae omnipotentiae, in viribus rerum creatarum legibusque mutationum, atque proinde natura rerum non fundata sunt, neque in illis habent rationem sufficientem. Ex quo apparet, neminem mortalium miracula stricte dicta vi propria efficere posse. Eiusmodi miracula, cum veritatibus divinis coniuncta fuisse, non solum in sacris litteris affirmatur, sed etiam vestigia rei in scriptis iudaeorum & ethnicorum supersunt. Veteris Testamenti libri satis luculenter perhibent, Deum legatis suis eorumque effatis miraculorum multitudinem ac claritatem fidem fecisse. Ipse salvator noster Iesus Christus eiusque apostoli divinam suam legationem, & rerum dicendarum

darum divinitatem miraculis evictam dederunt. Non opus est exempla proferre, quoniam SS. litterae miraculorum narratione referae sunt. Ipsi homines gentiles, & quidem magi coram Pharaone stantes, Mosis miracula patrari digito Dei secundum Exod. VIII, 18. 19. aperte facti sunt.

Loquimur de miraculis strictè sumtis; interest enim inter mirabilia, & miracula. Mirabilia enim i. e. talia quae quia minus solita sunt, admirationem movent, & diaboli, & homines, ut fere quotidie videri est, efficere possunt, sed miracula sunt opera tantum omni potentiae divinae.

§. XIII.

Quartum argumentum ab externis petitur, comprehendit iudaeorum & martyrum testimonium. Constat inter omnes, iudaicam ecclesiam usque ad hunc diem, libros Vet. Test. ipsum Deum habere autorem, uno consensu testari; id quod etiam iudaei re ipsa confirmant, dum libros Vet. Test. pro norma actionum suarum habent, & veneratione fere superstitionis plena codicem Vet. Test. tractant. Ecclesia iudaica prophetis, & respectu librorum novi foederis christiana, apostolis aequalis, hos sanctos Dei viros vidit eorumque scripta inspexit, & de origine divina horum librorum convicta, eos pro divinis agnovit. Martyrum testimonium non minus venit in censum, qui ortum divinum sacrarum litterarum non verbis tantum testati sunt, sed fuso etiam sanguine eundem confirmarunt.

Cum testimonium martyrum inter argumenta pro divina origine SS. litterarum militantia referimus, probe intelligatur necesse est, quis nomine martyris possit insigniri. Dantur enim multi martyres, qui vero non sunt genuinae indolis; hinc probe agnitis discernendi. Martyres itaque veri nominis sunt, qui vita integri, scelerisque puri sunt, qui ob professionem veritarum divinarum satis cognitarum non modo iniurias & vexationes gravissimas, sed etiam vitae periculum eiusque amissionem forti & constanti animo subierunt. Observandum etiam, de martyribus pri-

14 *De recto & genuino usu argumentorum fidem humanam*

mi aevi hic maxime esse sermonem, qui alia omnia ab inunte aera-
te edocti, tam firmiter nihilominus scripturae doctrinam corru-
ptae naturae minime blandientem susceperunt animoque & vita
expresserunt, ut potius vitam abiecerint quam illam, vitamque ex
illius praescriptis actam; id quod praecipue ex Pauli exemplo lu-
culenter apparet.

§. XIV.

Quintum argumentum externum petitur a religionis
christianae propagatione, tam felici, tamque subita, & ab admi-
randa inter tot eius temporis mala conservacione. Hanc pro-
pagationem religionis christianae, cum multae epistolae aposto-
lorum ad varias gentes & urbes missae, tum libri historiarum
ecclesiasticarum luculentissime notam faciunt. Christo in coe-
lum evecto, apostoli in omnem terrarum orbem digressi, omni
populorum generi verbum divinum annunciarunt, multaque
hominum millia ipsius verbi divini efficacia mota, ad illius as-
sensum mirifice perduxerunt. Notabile est exemplum Act. II,
42. descriptum, ubi narratur, una concione Petri ter mille ho-
mines ad Deum conversos esse, & altera concione Act. IV, 4. nu-
merus credentium excrevit ad quinquies mille. Quamvis ve-
ro paullo post ethnici imperatores maximo odio erga Christia-
nos inflammati, omnem moverent lapidem, ut Christianos ipsos
extirparent, eorumque doctrinas proscriberent atque delerent,
tamen doctrina christiana beneficio Dei clementissimi mansit sal-
va, manebitque per omnia secula.

§. XV.

Plura de his argumentis, & internis, & externis proferri
possent; sed sufficiant quae exposuimus; hinc ad genuinum &
rectum usum horum argumentorum parte I. tractatorum nos
accingamus, quem parte II. demonstratum iruri sumus; si mo-
do verbo antea monuerimus, argumenta haec nuper egregie,
distincte atque solide tactata atque explanata esse a Vener. Mini-
sterii Francosurtenfis Seniore D. I. P. FRESENIO in narratione
de

facientium in probanda divina origine SS. litterarum. 15
de conversione Naturalistae cuiusdam, lectu dignissima insertaque
Collect. scriptorum pastoralium P. I. N. V. p. 247. seq.

P A R S II.

DE

GENVINO, ET RECTO VSV ARGVMENTORVM,
FIDEM HVMANAM FACIENTIVM, IN PROBANDA
DIVINA ORIGINE SS. LITTERARVM.

§. XVI.

um nemini mortalium sola possessio rerum profit, nisi
iis recte ac prudenter uti sciat, ita quoque argumen-
ta fidem humanam facientia in probando divino or-
ru SS. litterarum, scire nihil attinet, nisi illis quoque
recte uti sciamus. Quod nisi fiat facile accidit, ut non secus
atque aliae res bonae, non suo, sed hominum vitio, haud raro
magis obsint, quam profint ad veram salutem consequendam.
Nos circa gravissimum hoc argumentum ita versabimur, vt
1) illorum errorem redarguamus, qui his argumentis nimium
tribuunt; 2) illos notemus, qui parum hac in re faciunt, 3) ve-
rum illorum & genuinum usum distinctius doceamus ac probe-
mus; 4) causas ostendamus, cur plerumque his argumentis
non plus efficiatur; crescente quippe in dies contemptu sacra-
rum litterarum doctrinaeque salutaris illis comprehensae.
5) Denique usum horum argumentorum apud vere ac divina fi-
de credentes, indicemus.

§. XVII.

Quod itaque ad *Primum* attinet, illorum scilicet vitium,
qui nimium his argumentis confidunt, illud in eo ponitur, si
quis cognitioni ac tractationi horum argumentorum per vires
naturae ita confidit, ut qualicumque iis effecta fide bonaque de
S. litteris opinione contentus esse velit, eamque sufficere putet
ad

ad necessariam convictionem ac salutem, non curata aut quaesita divina fide per supernaturalem spiritus Dei operationem efficienda. Id quod hodie sane multis contingit, qui in nuda horum argumentorum cognitione & tractatione ita consistunt atque unice haerent, ut longius progredi non laborent, nec de divina fide sint solliciti; qua in re omnino aliquod impietatis mysterium saltem apud multos latere ex sequentibus apparebit. Monuimus iam §. I. usum horum argumentorum cognitionem eo modo ut opus est certam, non posse obtineri, ut scilicet oppositi formido plane evanescat, fiduciaque talis efficiatur, quae animum plane tranquillet, voluntatemque emendet, atque ad amorem veritatis debitum & obsequium flectat. Nimis enim iam corrupta est natura humana, quam ut remedia haec per se licet bona tantis vitiis ac morbis mederi queant. Satis luculenter igitur apparet, fidem salvificam nullo modo in sola cognitione horum argumentorum, efficiendaque per vim illorum naturalem persuasionem consistere posse.

§. XVIII.

Accedimus iam ad *Alterum* illorum scilicet vitium, qui argumenta haec ortum divinum scripturae sacrae probantia, aut prorsus contemnunt, aut usum illorum nimis extenuant. Licet enim fides divina veritatis divinae, per ipsam veritatem coniunctamque cum illa efficaciam supernaturalem, omnino etiam sine cognitione horum argumentorum distincta & accurata effici possit, prouti innumeris exemplis constat; ex eo tamen neutrquam sequitur argumenta haec eorumque cognitionem negligendam esse. Quanquam enim fidem salutarem efficere per se nequeant, possunt tamen certum hominum genus ad eam praeparare, ut in sequentibus docebimus. Errant itaque, qui simpliciter & apud omnes fidem certam de ortu divino sacrae scripturae, sola remissione ad viam experientiae spiritualis ac supernaturalis, efficiendam putant, spreto omnium horum argu-
mento.

mentororum nullius usus esse. Illi igitur via ibunt tutissima, qui veri similitudinem a priori impetrandam coniungunt cum certitudine a posteriori, seu ex ipsa experientia divina consequendam. Convinci quidem nos ipsi possumus, imo debemus experientia veritatum divinarum de ortu divino SS. litterarum, sed quomodo alios eiusmodi experientiam adhuc negantes, convincere volumus, nisi decens praeparatio adhibeatur? Parum sane aut nihil hoc modo apud illos efficeretur, quibus experientia illa, illiusque capiendae ratio adhuc suspecta esset. Est quoque aliud hominum genus, quod ex alia quidem ratione haec argumenta parvi aut nihili facit. Sunt enim, qui modo singula separatim & sigillatim considerant, ac quasi ponderant, videntes utrum hoc an illud sufficiat ad verisimilitudinem efficiendam. Animadvertentes igitur, hoc, vel illud argumentum separatim positum, non sufficere ad illam rem, triumphant quasi, ac clamant omnibus hisce nihil plane effici, quod scripturam sacram aliis libris diviniorem prober. Id itaque probe notandum, haec argumenta coniunctim esse sumenda, & runc tantum habere roboris, quantum sufficit ad fidem humanam efficiendam.

§. XIX.

Sequitur nunc *Tertium*, ut scilicet rectum & genuinum usum horum argumentorum ostendamus. Haec argumenta itaque generatim consideranda sunt tamquam praeparantia certum hominum genus, ad internam convictionem de ortu divino librorum divinatorum a Deo ipso efficiendam eo facilius admittendam, removendo maxime impedimenta gravia apud illos, quae si manent operationem verbi Dei supernaturalem irritam reddunt. Habent itaque usum paedagogicum, potissimum apud eorum animos, qui vel plane nihil de religione christiana norunt, vel gravibus dabitationibus vexantur.

C

§. XX.

§. XX.

1) Itaque ad id his argumentis uti possumus ac debemus, ut per illorum propositionem & considerationem bona quasi opinio primo excitetur in animis, aut plane rudibus, aut contrariis opinionibus occupatis. Qua excitata maior etiam attentio excitatur & adhibebitur ad divinos libros. In nullam enim rem aut librum iniquiores sunt multi mortalium quam, in libros sacros, id quod partim ex eo fit, quoniam nullam attentionem ad illos adferunt, hinc huiusmodi homines sacris litteris haud raro crimini dant & exprobrant, quod in aliis ferunt, excusant, immo saepe laudant. 2) Adhiberi porro debent haec argumenta ad impellendos homines ad seriam lectionem, tractationem ac meditationem librorum sacrorum. Cum enim divina illorum origo per ea admodum probabilis reddatur, omniaque iis comprehensa eo pertineant, ut homo veram aeternamque salutem consequatur, sequitur sane ex eo officium hominis tales libros serio tractandi ac meditandi, cum haec res ad ipsius veram felicitatem, stabilemque ac tutam animi tranquillitatem magnopere intersit. Qui vero haec, quae sane aequissima sunt, debito studio ac diligentia egerit, facile cognoscet, nihil iniquius esse, quam, quod a multis divinae veritatis hostibus fit, qui has, vel illas particulas ex SS. litteris arripiunt, separatim tractant ac nescio, quae absurda sibi in illis animadvertere videntur, cum tamen, si, quatenus cohaerent cum aliis, spectentur, facile appareat, bonis idoneisque de causis, haec vel illa esse posita, quae per se considerata, leviora videri possent. Animadvertet etiam facile, qui rem gravem serio atque ex animo aget, omnes divinos libros eo spectare, ut homo sapiens efficiatur ad quaerendam consequendamque salutem, quae per fidem in Christum contingit, proinde causam, si sapit, non videbit, aut aegre ferendi multitudinem & varietatem eorum quae ad hanc rem pertinentia in SS. litteris occurrunt, aut conquerendi de paucitate vel
brevi-

brevitate eorum, quae ad eam nihil pertinent, sed aliunde hauriri ac disci, & possunt, & debent. 3) Adhiberi debet persuasio de divinitate horum librorum, ex debita consideratione horum argumentorum oriens, ad cognoscendum officium adhibendumque omne studium agendi illa & praestandi, quae libri hi tamquam omnibus servanda praescribunt, fugiendique quae vetant, quaeque simul ita aperte sunt comparata, ut veritatis amans officiaque, non excaecata cupiditate, sed iudicio sano atque incorrupto meriens homo facile animadvertere possit, esse ea longe aequissima, nixa hominis erga Deum aliosque homines habitu, & quoque sua cum ipsius vera utilitate coniuncta. Ecquid enim v.g. aequius, atque iustius esse, aut cogitari potest, ipsa sana ratione iudice, quam lex de Deo plus quam omnes res creatas amando, reverendo, & quidem intimo animo totoque pectore; item, de amando vitae socio tamquam se ipso, & alia plura, quae fusius commemorare nihil attinet. Iure itaque postulari potest ab homine, ut quamprimum veritatem, aequitatemque eorum quae verbum Dei iure exigit, cognoverit, obsequi etiam, & id omni virium contentione agere laboret, nullo inter cognitionem & actionem per nefariam fraudem intervallo interiecto, ac proinde illo, quod cognoscit & potest, fideliter utatur. Quod si vero animadvertet, ut sane attentus quilibet facile animadvertet, & voluntatem, & facultatem necessariam sibi deesse, officio Deo, sibi, aliisque debita ita praestandi, prouti lex divina & quidem iure suo iubet & exigit; si experietur evenire sibi quod Medea ait, ut videat quidem meliora, proberque, at deteriora sequatur; eo ipso simul videbit quam vera sint, quae verbum Dei de corrupto naturali hominis statu ac de necessitate supernaturalis auxilii divini tradit. 4) Ex quibus omnibus denique sequitur, hominem consideratione horum argumentorum eorumque, quae ipsi ipsa tractatione verbi Dei aperiuntur, eo adduci debere, ut Deum ipsum autorem

& fontem omnis boni imploret, ut auxilio suo subveniat, se ad veram ac salutarem sui cognitionem perducatur, viresque largiatur, officia debita debitoque modo praestandi: Nemo sane etiam si nondum divina fide, scripturae sacrae divinam originem certam habeat, iure id recusare potest, cum ex iis, quae debito rationis usu cognosci possunt, necessitas huius officii fluat. Qui vero, ipso servatore id saepius inculcante, in minoribus ac paucioribus ipsi conceditis, quam potest adhuc fidem praestabit, illisque, quae habet, recte utetur, accedente sincera voluntate plura consequendi; illi plura tribuentur, accedente tum supernaturali spiritus sancti operatione, cuius auxilio per ipsum verbum Dei, tanquam instrumentum, divinitus ad eam rem destinatum, ad certam ac divinam fidem originis divinae scripturae sacrae, atque ipsam experientiam vivam ac salutarem veritatum divinarum perducetur. Qui vero hanc viam ingredi detrectat, sua ipsius culpa dubius & anceps haeret, cum per ipsum steterit quo minus ab errore & dubitatione liberaretur.

§. XXI.

Placet vero paragrapho superiori a nobis dicta, exemplis nonnullis admodum similibus illustrare ex ipsis SS. litteris petitis. Primo loco in medium prodeant Samaritani ad Christum conversi, Ioh. IIII. Videamus ordinem & modum, quo homines illi, a Christo doctrinaeque salutari S. litteris comprehensa valde alieni, ad fidem divinam ac certam Christi ac proinde etiam ipsius verbi Dei fuerint perducti. a) Venerat ad eos mulier sermionibus Domini & in primis occultorum patefactione commota, *videte hominem*, inquit, *qui mihi omnia, quae feci, dixit, videte, an forte Christus sit?* quo facto ad eum egressi leguntur eives coram visuri & audituri hominem, quem mulieris sermo tanquam singularem plane ac legatum Dei eis descriperat. Bonam itaque opinionem ac spem his hominibus primum per narrata de Domino laudabilia ac singularia, & quidem iure allaram
vide-

videmus. Ea vero non erant contenti, sed potius illa tamquam duce utentes excitari se patiebantur, ut ipsum videre, audire atque sermonibus ipsius frui cuperent; quod cum factum esset, usus ac consuetudo ipsius Christi sermonesque quibuscumvis supernaturalis coniuncta erat, divinam apud eos fidem in Christum ac verbum illius effecerunt, ita ut postea dicere potuerint: *credimus iam non amplius propter tuos sermones, (solos scilicet ut in tuo tantum testimonio acquiescamus) ipsi audivimus & cognovimus* (per ipsum vimque illius divinam, quam experti sumus, dicta attente audientes) *hunc esse Christum mundi servatorem.* En exemplum ad nostrum argumentum illustrandum aptissime aptum, ut breviter doceamus. a) Id quod magnifice de Domino narrata apud aequos homines & animum non de industria obfirmantes primo effecerunt, ut ipsum Dominum videre & audire gestirent, illud argumenta supra exposita apud aequos homines, & non consulto repugnantes efficere, & possumt, & debent, ut scilicet ipsas sacras litteras adeant, id est attente audiant, tractent, ac meditentur. b) Qui id fecerant ex Samaritanis, obediensque se in iis praestiterant, quae non poterant non probare, ad fidem salutarem ac divinam per ipsos Domini sermones perducebantur; simili ratione ad fidem divinam veritatis verbi Dei perveniet per ipsam illius vim supernaturalem insulam, qui attente illud & cum obsequio illorum, quae aliunde iam pro veris ac rectis probat, tractabit ac meditabitur; quo tandem fiet, ut & ipse simili ratione dicere queat; non iam amplius credo propter haec argumenta solum, ut unice ac maxime in illorum naturali evidentiâ acquiescam, aut acquiescere in ea sufficere putem, sed ipse divinam verbi huius vim expertus sum, ut omnis mihi de divinitate illius dubitatio praecisa sit. conf. similia 1 Reg. X. 10. l. 45. sqq. Simili ratione apostoli interdum (semper enim id ab iis aut factum esse, aut, ut fieret, necesse fuisse, probari nequit) apud ethnicos primis principiis Theologiae naturalis utebantur,

ad ethnicismi crassos errores convincendos, viamque evangelio, removendis impedimentis certis, parandam, ut cum debita attentione audiretur; a quibus id factum est, ii ad fidem divinam evangelii ipsa illius vi divina perducebantur, ut ex Cap. XIV. & XVII. Actorum cuius facile apparet, ut plura addere opus non sit. Contenti vero erimus brevitatis causa unico at notabili G. G. ZELTNERI testimonio in notis ad epp. M. RVARI p. 209. ita scribentis: *Veritas divinitasque scripturae sacrae ipsiusque adeo religionis christianae, argumentis primum fidem humanam gignentibus internis externisque, demonstratur, atque hoc modo praeparatis contra temeraria iudicia animis de verbo Dei ad modestiam animis, spiritui S. verbo suo, doctrinae scripturae s. in sita virtute supernaturali, fidem divinam facturo eiusque operationi nobiliori relinquatur. Haec methodus est inter preces, pro huiusmodi hominibus fusas, commodissima. His si non ubique & apud omnes peraeque respondeat eventus, contumaciae id hominum refractariorum adscribendum, ac divinae providentiae & iustitiae etiam vindici multa relinquenda sunt.*

De notabilibus Christi rebus apud Samaritanos gestis conferri ac ponderari meretur, insignis disputatio D. PAULI ANTONII Theologi Fridericianae quondam meritissimi *de conversione Samaritanorum* bonae frugis plena, observationibusque gravissimis referta: nec minus egregia eiusdem Theologi iudicia ac monita de vero usu principiorum Theologiae naturalis, legi merentur in tractatione exegetica cap. XIV. & XVII. Actorum. Quae monitione hic et re visum est, quoniam cum nostro argumento sunt coniuncta, simulque etiam temporum & ecclesiae statui convenientia, atque ita comparata, ut ii quorum interest, veram ex iis sobrietatem viamque regiam ac mediam discere queant, quam tenere oportet, qui in alterutram partem labi nolit. facile enim hic, iliacos intra muros peccatur & extra. Non possumus etiam, quin subiiciamus adhuc de necessaria coniunctione cognitionis & actionis in negotio hoc, verba Theologi cuiusdam eximii verissima
ac

ac plane notanda; ita vero ille; *Qui post prima stamina cognitionis & institutionis naturalis, detrectat cognoscere Deum per viam fidei & gratiae, is non serio & graviter hanc causam tractat, & meretur in vanum currere; hinc etiam omne studium, quod homines videntur adhibere ad cognoscendum Deum per viam rationationis merae, est vel animi irrequieti aestuatio conantis Deo imponere, vel etiam sperantis Deum invenire non dissimilem sibi, vel studium intricandi & obscurandi illa quae recte & cum lubenti obsequio attententi manifesta sunt; vel etiam occupatio ingenii curiosa, dum interim non vacat mediis maxime necessariis & salutaribus.* WEISMANNVS instit. Theol. exegetico-dogmat. p. 189. quam vera haec sint, ex sequentibus apparebit, ubi rem quodae notabili exemplo illustrabimus.

§. XXII.

Accedimus nunc ad *Quartum* disputationis nostrae de vero argumentorum fidem humanam originis divinae S. litterarum facientium usu caput §. XVI. expositum, investigaturi scilicet & patefacturi veras ac principes causas, cur plerumque apud plurimos contentores ac dubitantes non plus his argumentis efficiatur; crescente quippe in dies S. litterarum contentu, doctrinaeque salutaris illis comprehensae. Causas vero rei adeo funestae sitas esse contendimus, cum in multis ex eorum numero, qui argumenta haec in aliorum gratiam, vel voce, vel scriptis tractant & explicant, tum in iis, qui illa aut legunt aut audiunt, quibusque hoc modo succurri & consuli debet. Non adeo multum apud multos his argumentis effici in aperto est. Quod effatum nostrum ne quis per invidiam & obrectationem calumnietur, probe observari volumus, nos minime affirmare nihil plane illis effici. Extant enim omnino exempla illorum Dei beneficio licet pauciora, qui his argumentis ad attentionem praeparati, aequissimisque praeceptis obsecuti virtute Dei supernaturali ad fidem salutarem ac divinam veritatis revelatae sunt perducti; inter quae admodum notabile illud est quod supra iam laudavimus

mus

mus a Vener. D. PRESENIO Part. I. *scriptorum pastoralium* enarratarum. Exstant etiam exempla illorum, qui horum argumentorum vi ac perspicuitate eo perducuntur, ut aliquam S. litteris reverentiam habeant, nec aperti hostes & contemtores illarum evadant; licet in hoc consistant, supernaturalemque illarum vim ad fidem divinam ac salutem non suscipiant & experiantur. Causas itaque huius rei ex parte in multis eorum pontimus, qui haec argumenta aut voce, aut scriptis, in aliorum gratiam tractant, quorum nostra ac superior aetas ingentem proventum tulit. Ut enim in praesenti taceamus, non aequè solide, perspicue atque ad fidem aliis faciendam apte omnes in hoc negotio versari; aliae adhuc graves restant causae, cur labor multorum hac in re non efficiat, quod si cetera essent paria efficere posset ac deberet, eoque minus nobis negligendae, quò magis negliguntur a plurimis. *Primo* enim nonnulli in nuda explanatione horum argumentorum consistunt, nec iis utuntur ad id, ad quod uti deberent; ex quo fit, ut multi lectores & auditores pariter non longius progredi cogitent, quam duces illorum; contenti scilicet persuasione aliqua bonaque opinione de scriptura S. minime vero illa utentes ad ea agenda, quibus ad divinam fidem perducì possent. *Secundo*; multum omnino ad persuadendum aliis his argumentis interest, illos ipsos, qui persuadere volunt, fidem etiam divinam ortus divini S. litterarum habere, verosque illius fructus efficaciamque verbi Dei supernaturalis ferre atque ostendere. Sicuti enim in medicina sanandisque aegris corporibus non sufficit, bona suaque natura efficacia ad depellendum morbum remedia cognita habere, sed multum quoque interest ad sanationem per illa, medicum quoque qui ea adhibeat, & prudentem & fidum esse, quo ea rectè adhibere & possit & velit; ita in animorum sanatione non minus interest, illos qui aliis medicinam cum fructu ac successu facere volunt, rectè esse comparatos, ac proinde non solum praefidiis
humana-

humanis ac naturalibus, sed etiam divinis ac supernaturalibus instructos, quo in tanto negotio recte versari, & possint, & velint. Qui vero ipse *ψυχικός* tantum est & spiritus expers (*ψυχικός* vero ex Pauli sententia quilibet est, qui Spiritum Dei non in se habitantem ac dominantem habet, licet scientia rerum divinarum naturae viribus comparata sit instructus) primo nec debito ac vero amore Christi & hominum ducitur, nec veram aliorum salutem ex animo & vere sibi habet propositam, sed sibi & commodis suis maxime & cum detrimento causae Dei & hominum servit; ex quo fieri necesse est, ut multa fugienda ab eo fiant, contra multa facienda praetermittantur: in quibus tamen multum momenti est, aut ad consequendum aut impediendum salutarem effectum, prouti recte vel secus quis in iis versatur. Ut raceamus in omnibus his saepe gubernationem divinam singularem, auxilium praeterea ac benedictionem divinam esse necessariam piis precibus impetrandam; ad quas cum homo vera fide ipse non praeditus, veritatisque divinae ac spiritus sancti pulsibus ac voluntati non cedens & obtemperans ineptus sit, facile apparet, quam multa hoc ipso impedimenta obiiciantur, quo minus salutaris effectus ex remediis per se bonis consequi possit. Denique parum ille plerumque efficit apud errantes, qui veritatem quidem verbis commendat & extollit, re vero ipsa, animo scilicet ac vita illam conculcat. Facile enim illis, quibus commendare vult, suspicionem adferet, ipsum non ex animo credere, quod aliis persuadere vult, aut actionem eorum valde necessariam non putare, quae quidem facienda praescribit, at ipse non facit. Ex quo facile est ad intelligendum, tali docentium statu, homines huiusmodi ad debitam attentionem excitari non posse, qua tamen quam maxime opus est, si ipsa veritas vim suam in animis exferere debeat. Contra vero fides divina & obsequium veritatis verum ac spiritus sancti virtute effectum, fructibusque spiritus se ostendens efficere potest, ut primo apud homines bona opinio de bonitate & veritate do-

Erinae sacrae excitetur vel augeatur, quando apud illos, qui profitentur, bonos ac dignos fructus vident; qua re via ad maiora paratur. Idem plane Deus populo iudaico olim iam proponi, verbumque suum obsequio exteris & alienis commendari voluit; ita enim legimus Deut. IV, 6. *Tenete igitur & facite. Id enim (cognitio scilicet verbi mei & actio) erit sapientia vestra & intelligentia, (i. e. laudem sapientiae & intelligentiae vobis adferet) in oculis populorum qui audient constitutiones has, & dicent; tantum populus sapiens & intelligens gens haec magna est.* Ita scilicet verbum Dei in animo primo spiritus s. opera infitum & conceptum ornat hominem, deinde vero ab illo fructibus bonis ornari vult & commendari. Conf. etiam Rom. II, 17-24. Tit. II, 1-10. 1 Tim. IV, 12-16. 1 Petr. III, 1. 2.

§. XXIII.

Accedunt etiam causae, cur parum apud multos his argumentis efficiatur, in illis ipsis positae, quibus argumentorum horum explicatione consuli debet. Proferemus autem potiora. Primo itaque apud haud paucos voluntarius stupor, summa carnalis securitas, dissolutioque ac remissio animi in omni cura animae aeternorumque cogitatione est in culpa, quo minus ad attentionem aliquam excitari queant. Vivunt & agunt, quasi sibi ipsi tantum vel huic vitae negotiisque illius vivere oporteret. Deum fingunt & iudicant ex se; ex quo fit, ut quemadmodum ipsi Deum, divinaeque non curant, ita quoque a Deo se & humana non curari autumant: sic re vera, ut barbari in diem vivunt, atque nec verbum Dei ipsum, nec praeparantia ad illius usum consideratione aliqua dignantur. Deinde apud multos in culpa est voluntaria animi obstinatio propositumque, vim argumentorum talium apud se comprimendi, illamque variis rationibus undique conquistis elevandi & oppugnandi, nullam aliam, si res ex vero aestimetur, ob causam, quam quia doctrinas revelatas oderunt; quo voluntatis vitio fit, ut omnia respuant & indignentur, quae illarum veritatem vel aliquo modo persua-

persuadere possent. Quis enim ignorat vim depravatae voluntatis in intellectum humanum, qua efficitur, ut intellectus illa a quibus voluntas abhorret, non debita attentione perpendat, contra vero innumera & haud raro pluma & spuma leviora excogitet, quae veritati opponat, ne iniuria illam aspernari videatur. Accedit apud nonnullos pessimo saeculi errore, ut tum demum ultra vulgus mortalium sapere, acutique & emunctae naribus homines sibi esse videantur, si iugum veterum praeceptorum opinionum (in quarum numero doctrinas etiam divinitus patefactas habent, mysteria inprimis humano ingenio incomprehensibilia) fidenter & cum supercilio excusserint. Accidit ergo revera huiusmodi hominibus quod Paulus pronuntiat 2 Thess. II, 10. ut gravissimis erroribus constringantur, levissimisque rationibus veritati divinae contrariis capiantur atque excaecentur, quoniam amorem veritatis ingenuum suscipere noluerunt. Porro sunt etiam alii & quidem haud pauci, apud quos argumentis his praeparantibus adeo nihil efficitur, ut potius omnia rideant & contemnant, nullam plane aliam ob causam, quam quia veritas S. litteris comprehensa cupiditatibus illorum pravis repugnat, quibus tamen servire & indulgere ipsis certum, ac proinde etiam propositum est nihil audire & considerare, quod vel eminus cupiditati obesse videretur. Huiusmodi homines res divinas hanc ob causam maxime consideratione dignas non putantes, Petrus iam notavit de irrisoribus novissimorum temporum adfirmans, eos ideo irridere &, quae ad intelligendum facilia sint, intelligere non posse, quia cupiditatibus servire constitutum habeant (2 Epist. III, 2. sq. coll. Io. III, 19. 20.). Denique apud multos nihil efficitur, quod, ne in iis quidem rebus S. litterarum praeceptis obtemperare volunt, quas tamen per se probare ipsi pro rectis & faciendis coguntur. Ex quo apparet rem seriam ab huiusmodi hominibus non agi serio, nullamque debitam in iis sollicitudinem inesse in veritatis cognitione progrediendi. Notabile eius rei exemplum nobis succurrit, quod

verbis Vener. PRAESIDIS proferemus in praefatione ad vitam
Lutberi Herrnschmidianam §. L. LI. p. 66, ita vero ibi legimus;
commodum in praesenti succurrit, quod nobis de meritissimo quo-
dam Theologo iamque aevum in beatissimo animorum concilio a-
pu'd Christum agente certis auctoribus, qui ex ipso optimo viro au-
diverunt, innotuit. Provocavit illum aliquando insigni confiden-
tia homo Atheus illustri loco natus, religionis omnis contemptor, ad
certamen, quod ille minime detrectans duo tantum sibi pactus est;
unum, ut quae inter ipsos in disputando expensis, collatisque ratio-
nibus conventura essent pro certis posita ac probata, litteris confi-
gnarentur, ne forte sui in disputando obliti atque adeo ab iisdem
semper initiis proficiscii coacti ad nullius rei exitum pervenirent;
alterum, ut fidem daret sibi que reciperet, se peccata quaecunque &
crimina, quae idoneis argumentis convincerentur, non amplius in
se admissurum, contra vero illis operam daturum, quae bona ac
recta probarentur. Hoc audito disputator ille qui provocaverat,
primam quidem conditionem se accepturum respondit, ad alteram
vero descendere se posse negavit. Qua hominis confessione Theolo-
gus ille usus ostendit ipsi, rem maxime seriam, minime serio neque
ex animo ab illo agi veritatemque non admitti, non, quo nimis ob-
scura aut intellectu difficilis sed, quia ingrata & invisa sit. Pro-
fecto si alii huius generis homines, qui in fausto consilio sales suos
in irridenda religione consumunt, complicatam notionem animi
sui evolvere vellent, idem ipsis usu venturum certo nobis per-
uafum habemus.

§. XXIV.

Restat *Quintum* breviter adhuc, cum difficultatem non ha-
 beat, expediendum, ut scilicet usum horum argumentorum et-
 iam apud illos ostendamus qui divinitus divinam S. litterarum
 originem persuasam habent. Possent quidem talia his videri
 nulli usui esse: sicut enim lucernae lumen solis lumine ita ob-
 ruitur & obscuratur, ut in hoc ambulantis illo opus non sit,
 ita quoque in lumine divino ortum S. litterarum divinum cer-
 nenti-

mentibus atque experientibus, opus esse non videtur, lumen illud tenuius adhibere atque ad id videre velle. Verum enim vero licet libenter ipsi concedamus, id non simpliciter, nec omnibus esse necessarium, ex eo tamen non consequitur, nulli plane usui id esse posse. Primo enim voluptatem certe adfert & quidem merito divinam fidem habentibus, si vident verbum Dei eiusmodi vestigiis ortus sui divini a Deo esse signatum, quae etiam nondum divinitus persuasis, venerationem tamen aliquam illius bonamque opinionem adferre possunt. Quemadmodum itaque vestigia providentiae divinae aliis in rebus notant ac venerantur, atque ex iis & ipsi fructum capiunt & Deo ferunt, ita quoque haec in re id faciunt, id quod nunquam bono apud illos fructu caret. Deinde fides divina retro quasi valet, usuque suo ac lumine in cognitionem & considerationem horum argumentorum funditur, ut in supernaturali lumine etiam quasi collocata & visa conferant aliquid ad firmitatem animi augendam. Sicuti itaque illum iuvat ac delectat, qui rem bonam & utilem in tenuiori lucernae lumine primo visam & aliquo modo cognitam, deinde in solis lumine multo clarius ac melius videt ac cognoscit; ita quoque iuvat illum, qui argumentorum horum vim primo in naturae lumine tantum visam, postea in divino gratiae lumine longe melius perspicit. Denique incidunt etiam interdum tempora, quibus sensus luminis divini obscuratur & subtrahitur credentibus, ut sibi in tenebras pristinas recidisse videantur; ex quo fit ut dubium illorum animis fiat, quod antea certum plane habebant. In huiusmodi statu regredi omnino licet imo prodest interdum ad argumentorum horum considerationem, quae cum usu reliquorum remediorum divinitus praescriptorum coniuncta, prodesse idque id inprimis praestare potest, ut animus per eam subinde extimuletur ad magis indefessum ac perpetuum remediorum modo tactorum usum, donec sensus divini luminis, dispulsisque dubitationum nebulis sol quasi redeat.

§. XXV.

Haec sunt quae in praesenti de hoc argumento commentari volumus ac potuimus: Deo interim optimo maximo gratias, quas possumus, maximas pro auxilio nobis praestito benignaque virium largitione, ad scriptum hoc exarandum, agimus, cum voto, ut aliquid saltem ex ea re, cum in nosmet ipsos, tum in alios redundet commodum.

F I N I S.

ORNATISSIMO DISPUTATIONIS
AVCTORI AC DEFENSORI

s. d.

P R A E S E S.

Quod ad tractandum disputandumque delegisti argumentum, ORNATISSIME BAER, ex illorum numero fuit, quae TIBI a me rogatae demonstratae sunt. Causas vero huius consilii mei hic indicare aut explicare eo minus necesse est, cum & faciles iis sint ad perspicivendum qui oculos apertos atque in statum temporum nostrorum intentos habent, & in ipsa quoque disputatione TVA non intactae manserint. Utinam discerent aliquando homines in ecclesia bona per se ac recta, quorum scientiam habent, expoliunt & tradunt, ad verum & debitum usum referre, idque ex animo agere, ut non tam iactatores illorum quam actores sinceri amatoresque fierent. Quod vero ad ipsum scriptum TVVM attinet, in priori illius parte, qua argumenta ipsa fidei humanam efficientia explicantur, pauca admodum a me sunt mutata, singulis plerumque modo verbis ac sententiis antepositis aut inductis; In altera vero parte, quae usum illorum exponit, paullo plura factum mihi & mutare & supplere consultum visum est. Ad TE ipsum TIBI breviter dicam. De TE igitur hoc aliis affirmare possum, cognitum TE mihi fuisse per omne commorationis TVAE academicae tempus, tamquam auditorem industrium, modestum morumque probitate conspicuum. TIBI vero pro mea in TE benevolentia, quid & optem TVA causa, & sperem breviter adhuc dicendum habeo. Opto itaque, adhortans simul ad id quod opto, ut ipse fideliter id agas, quod in disputatione TVA praecepisti, ac proinde omni studio in id incumbas, ut divinae apud TE rerum divinarum fides ante omnia efficiatur, atque sic etiam apud alios aliquando cum fructu urgeatur. Spem vero de TE concepisse fore, ut monitorum eo pertinentium memor vivas, ecclesiaeque aliquando vere utilem operam praestes; quam quo melius implebis aut superabis, eo maius quoque in TE ipsum redundabit emolumentum. Dab. in Fridericiana VI. Calend. Octob. MDCCLVII.

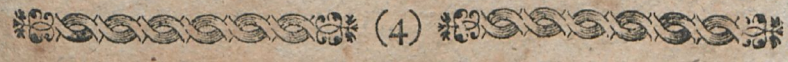

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE

RECTO ET GENVINO VSV
ARGVMENTORVM FIDEM HV-
MANAM FACIENTIVM IN PRO-
BANDA DIVINA ORIGINE
S. LITTERARVM.

QVAM
PRAESIDE
VIRO SVMME REVERENDO, EXCELLENTISSIMO,
DOCTISSIMO
IOANNE GEORGIO KNAPP
THEOL. DOCT. EIVSDEMQUE PROF. ORDIN.
PATRONO SVO AC PRAECEPTORE
PIE COLENDO,
IN REGIA FRIDERICIANA
D. I. OCTOB. MDCCLVII.
ERVDTORVM EXAMINI SVBIICIET
AVCTOR
CAROLVS SAMVEL BAER
KERBELITZA-MAGDEBVRGICVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
LITTERIS HENDELIANIS.

10

